УДК 378.016:811.111

Оніщук І. І. Особливості викладання іноземної мови студентам лінгвістичного та нелінгвістичного спрямування / Ірина Ігорівна Оніщук // Збірник наукових праць ІІ Міжнародної науково-практичної конференції "Проблеми та перспективи професійної підготовки фахівців в умовах євроінтеграції" / Ірина Ігорівна Оніщук. – Кропивницький: ЛА НАУ, 2018. – С. 336–341

Оніщук І.І.
Onishchuk I.I.
Онищук И.И.

Особливості викладання іноземної мови студентам лінгвістичного та нелінгвістичного спрямування
Features of teaching a foreign language to students of linguistic and non-linguistic direction
Особенности преподавания иностранного языка студентам лингвистического и нелингвистические направления

Іноземна мова, гуманітарне спрямування, комунікант, виховний процес, навчальна діяльність.
Foreign language, humanitarian, communal, educational process, educational activity.
Иностранный язык, гуманитарное направление, коммуникант, воспитательный процесс, учебная деятельность.

Важливість володіння ІМ як засобом іншомовної професійної комунікації у полікультурному та багатомовному професійному освітньому просторі зумовлена насамперед тим, що мовній особистості учителя/викладача ІМ як комуніканта властива потенційна здатність до реалізації обміну професійною інформацією відповідною ІМ в усній і письмовій формах, до пошуку, накопичення й розширення обсягу професійно значущих знань у процесі природного спілкування з носіями мови. У тому числі, шляхом застосування електронної пошти та Інтернет ресурсів. Прослідковується різниця між навчанням студентів,для яких іноземна мова є профільним предметом,і для яких це лише додаткова дисципліна. В наш час знання іноземної мови є необхідною умовою працевлаштування майже у всіх сферах зайнятості. Тому необхідно прагнути довести рівень володіння іноземною мовою на один рівень як у студентів-мовників, так і у студентів інших спеціальностей.

The importance of possessing the MI as a means of foreign-language professional communication in the multicultural and multilingual professional educational space is conditioned, first of all, by the fact that the linguistic personality of the teacher / teacher MI as a communicant has a potential ability to exchange professional information with the corresponding MI in oral and written forms, to search, accumulation and expansion the volume of professionally meaningful knowledge in the process of natural communication with native speakers. Including by using e-mail and Internet resources. There is a difference between the training of students for whom a foreign language is a subject matter and for which it is only an additional discipline. In our time, knowledge of a foreign language is a prerequisite for employment in almost all spheres of employment. Therefore, it is necessary to strive to bring the level of fluency in a foreign language to one level both among students-speakers and students of other specialties.

Важность владения ИЯ как средством иноязычной профессиональной коммуникации в поликультурном и многоязычном профессиональном образовательном пространстве обусловлена прежде всего тем, что языковой личности учителя /

преподавателя ИЯ как коммуниканта присуща потенциальная способность к реализации обмена профессиональной информацией соответствующей ИЯ в устной и письменной форме, к поиску, накоплению и расширению объема профессионально значимых знаний в процессе естественного общения с носителями языка. В том числе, путем применения электронной почты и Интернет ресурсов. Прослеживается разница между обучением студентов, для которых иностранный язык является профильным предметом, и для которых это лишь дополнительная дисциплина. В наше время знание иностранного языка является необходимым условием трудоустройства почти во всех сферах занятости. Поэтому необходимо стремиться довести уровень владения иностранным языком на один уровень как у студентов-вещателей, так и у студентов других специальностей.

Знання іноземної мови дає студентам змогу відчувати себе більш впевнено на європейському ринку праці, приймати участь в програмах обміну та інших міжнародних програмах, вигравати гаранти, набиратись та обмінюватись досвідом по своїй майбутній професії з зарубіжними колегами. Знаючи іноземну мову, студенти можуть вільно висловити свою думку і навіть, перебуваючи в Україні, не відчувати інформаційної нестачі,оскільки у них буде змога дізнаватись новини з усього світу на англомовних сайтах мережі Інтернет. Проте, не всі викладачі розуміють необхідність не лише індивідуального підходу до кожного студента, але й врахування загальних психологічних особливостей даного віку. Проблема полягає у тому, що викладання матеріалу здійснюється шаблонно, за одним принципом. Особливості викладання іноземної мови повинні варіюватись в залежності від того, у якому вищому навчальному закладі навчається студент, чи являється іноземна мова профільним предметом чи додатковою дисципліною і найголовніше, від того як студент себе почуває у психологічному плані.

На сучасному етапі багато науковців-філологів займаються проблемами вивчення та розроблюють методики навчання іноземних мов на не філологічних спеціальностях серед яких: Г. П. Савченко, Л. Б. Котлярова для юридичних спеціальностей Є. В. Мірошніченко, Л. Ф. Манякіна та інші для економічних спеціальностей, перекладом технічних термінів та специфікою спілкування фахівців техничного напряму О. Б. Тарнопольський, І. М. Гришина, Г. О. Ємельянова, військовослужбовців – І. С. Онисіна, І. Н. Угрюмова, Р. Г. Зайцева. Значних досягнень в розробці методик навчання іноземній мові студентів медичних спеціальностей досягли М. А.Задорожна, О. П. Петращук та ін.

У студентів з профільним вивченням іноземної мови, рівень компетентності може поступово підвищуватися в ході спеціально організованого навчання і самонавчання під впливом здобутків сучасної методики і лінгводидактики у сфері професійної мовної освіти. Про це свідчать роботи як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. До них можна віднести М. А. Аріян, О. Б. Бігич, Н. Ф. Бориско, Н. Д. Гальскова, Н. Ф. Коряковцева, Р. П. Мільруд, Т. Ю. Тамбовкіна, О. М. Трубіцина, А. М. Щукін, Н. В. Язикова, J. Appel, R. Arends, A. Doff, D. Frieman, J. Hedge, E. Hutchinson, T. Hutchinson, W. Littlewood, M. J. Wallace, W. Wilen, N. Whitney.

У деяких роботах автори аналізують категорії, що мають перетин із темою успіху (активність, воля, діяльність, особистість, цілепокладання) та є необхідною його передумовою (С.Л. Рубінштейн, Д.М. Узнадзе, Л.С. Виготський, О.М. Леонтьєв, К.О. Абульханова-Славська та ін.) У зарубіжній психології тема успіху розглядалась як психологами гуманістичного напряму (К. Роджерс, А. Маслоу) і пов’язувалась ними з проблемою самореалізації і задоволення базових потреб, так і психологами-практиками (Р. Бендлер, Д. Грюндер та ін.), що бачать у ньому вміння людини володіти найрізноманітнішими психотехнологіями.

Перш за все, слід визначити особливості навчання іноземної мови студентів лінгвістичного спрямування.

Сьогодні навіть важко уявити будь-який навчальний заклад без вивчення іноземної мови. При цьому відповідна увага повинна приділятися навчанню мові спеціальності, іншими словами для спеціальних професійних цілей.

Уперше вислів «англійська мова для спеціальних цілей» був введений викладачами-методистами англомовних країн, а згодом він почав використовуватися фахівцями з вивчення інших іноземних мов.

Термін «англійська мова для спеціальних цілей» виник в 60-х роках XX століття. Основною причиною активізації процесів навколо вивчення іноземних мов було завершення другої світової війни та зростання науково технічного і економічного прогресу у відносинах іншомовних країн учасників війни. Особливою популярністю користувалися мови держав економічних лідерів таких як Сполучені Штати Америки, Англія, Франція тощо [4: 21].

Саме зміна мотивації вивчення іноземних мов та розроблення методик з її вивчення зробили можливими проведення багатопланових досліджень в цьому напрямі не лише як одного із аспектів виконання університетської програми навчання, але і як одного із шляхів розширення меж професійної підготовки, базуючись на іноземному досвіді, де знання мови є обов'язковим елементом читання, перекладу та спілкування на мові оригіналу.

Головним і пріоритетним завданням у вивченні іноземних мов є розвиток комунікативних здібностей, тобто навчання мові як реальному засобу спілкування між фахівцями різних країн та різних галузях знань.

Оскільки цикл навчальних дисциплін з теорії і практики іноземної мови посідає значне місце у процесі фахової підготовки вчителів іноземних мов, то теоретичні розробки і практичні рекомендації щодо застосування інформаційних технологій з метою навчання іноземної мови і іншомовної мовленнєвої діяльності представляють цінність для дидактики навчального процесу. Нові умови вищої освіти та необхідність досягнення певної уніфікації у підходах, їх максимальної доступності та ефективності в реалізації вимагають обґрунтування нової дидактичної моделі використання інформаційних технологій з метою розвитку мовної, мовленнєвої та соціокультурної компетенції майбутніх вчителів іноземної мови. З цією метою необхідно розв'язати наступні завдання:

- проаналізувати дидактичні підходи і моделі використання інформаційних технологій, які описані у науковій педагогічній літературі і є чинними у практиці роботи вищих навчальних закладів;
- вивчити нові умови підготовки вчителів іноземної мови у вищій школі, що викликані запровадженням кредитно-модульної системи;
- здійснити відбір ефективних прийомів, вправ, завдань та видів діяльності на основі використання інформаційних технологій на заняттях з іноземної мови;
- здійснити методичні рекомендації щодо самостійної роботи студентів у контексті їх мовної підготовки в умовах кредитно-модульної системи
- обґрунтувати дидактичну модель використання інформаційних технологій з метою навчання студентів спеціальності "Іноземна мова" профільних дисциплін [5: 94 – 98].

Розглянувши особливості навчання студентів філологічного спрямування, буде доречним звернутись і до викладання іноземної мови студентам,для яких це – додаткова кваліфікація.

Педагогічна практика засвідчує, що реальні знання більшості студентів, які навчаються на немовних спеціальностях у вищих навчальних закладах, не відповідають сучасним вимогам: студенти не лише не готові до спілкування англійською мовою, але часто навіть не володіють необхідним лексичним мінімумом і не знають правил граматики, або не вміють застосовувати їх на практиці.

Таким чином, в умовах обмежених навчальною програмою годин, викладачі мають знайти засоби інтенсифікації процесу навчання іноземної мови – досягти більш високої якості навчання, максимальної продуктивності навчального процесу та, відповідно, підвищити якість навчальної діяльності викладача для виконання головної мети

викладання навчальної дисципліни — формування необхідної комунікативної компетентності у сферах професійного та ситуативного спілкування в усній і письмовій формах.

За визначенням Ю. Бабанського [1: 64], до основних факторів, які сприяють інтенсифікації навчального процесу, належать: підвищення цілеспрямованості навчання, посилення мотивації студентів, підвищення інформативної ємності змісту освіти та впровадження інноваційних технологій. Т. Голуб зазначає, що найважливішим методичним фактором інтенсифікації навчання іноземної мови студентів немовних спеціальностей у вищих навчальних закладах можна вважати щільність спілкування студентів на заняттях, насиченість занять різноманітними видами та формами роботи, які потребують від студентів активної участі в актах спілкування [2].

Навчальна функція гри полягає у закріпленні тільки що набутих студентами знань, сприяє розвитку діалогічного та монологічного мовлення молодих людей. Мотиваційно-збуджувальна функція проявляється у стимулюванні студентів до виконання того чи іншого навчання, активізації резервних можливостей особистості. Орієнтувальна функція спрямована на навчання студентів планувати свою мовленнєву діяльність, вчить слухати інших учасників гри та працювати в команді. Компенсаторна функція полягає у наданні можливості спілкуватися англійською мовою немовного середовища та компенсує відсутність можливості спілкуватися в реальних умовах [3: 102-108].

Студента як людину певного віку і як особистість можна розглядати у трьох аспектах:

- соціальному, який обумовлений належністю студента до певної соціальної групи і виявляється через виконання функцій майбутнього фахівця;
- психологічному, що являє собою єдність психічних процесів, станів і таких властивостей особистості, як характер, темперамент, спрямованість, здібності;
- біологічному, що включає в себе тип нервової діяльності, будову аналізаторів, безумовні рефлекси, соматичний тип, психомоторику, фізичний стан тощо [7: 43-49].

Студентський вік характеризується найбільш сприятливими умовами для психологічного, біологічного і соціального розвитку. В цей період найвища швидкість пам´яті, реакції, пластичність у формуванні навичок. В особистості на цьому етапі домінантним є становлення характеру та інтелекту. Активно розвиваються морально-ціннісні й естетичні почуття. Швидко освоюються соціальні ролі дорослого: громадянські, професійні, економічні, сімейні. Формуються і закріплюються схильності, інтереси. Визначаються життєві цілі й прагнення. Досягається високий рівень розвитку фізичних та інтелектуальних сил, активно зростають творчі можливості, збагачується емоційно-чуттєвий зміст, розквітає зовнішня привабливість. Все це часто спричинює ілюзовані уявлення про невичерпність і безмежність такого стану й приводить до нераціонального розтрачання фізичних сил [8: 29].

Для швидкої й оптимальної адаптації студента у ВНЗ кураторам, деканам та його заступникам важливо знати умови життя, інтереси, плани на перспективу першокурсника, мотиви вибору спеціальності, рівень самооцінки, здатність свідомого регулювання поведінки, здібності, схильності, життєвий досвід тощо.

Успішність адаптації студента у ВНЗ значною мірою залежить від розуміння й уваги до розв´язання цієї проблеми з боку педагогів. Доцільними є такі заходи: зустріч ректора з усіма першокурсниками у перші тижні навчання, щоб дати доброзичливі батьківські поради, настанови і застереження; індивідуальна і групова робота куратора; спеціальні заходи служби психологічної допомоги; увага з боку заступника декана з питань виховної роботи [6: 3].

Як відзначалося, центральним моментом соціальної ситуації розвитку в юності є необхідність життєвого, особистісного і професійного самовизначення, а досить стабільне й адекватне таке самовизначення складає центральне новоутворення свідомості в цьому віці. Однак ряд дослідників вражають, що професійне

самовизначення - це не "одномоментний акт", сконцентрований на відносно обмеженому відрізку ранньої юності. Це процес, що складається з ряду етапів, тривалість яких залежить від зовнішніх умов і індивідуальних особливостей суб'єкта вибору професії.

До таких етапів Л.Д. Столяренко відносить:

- первинну професійну орієнтацію, що характеризується малодиференційованими уявленнями про світ професій, ситуативним розумінням якостей людини, необхідних для даної професії, нестійкістю професійних переваг. Цей етап характерний для молодшого шкільного і підліткового віку;
- етап вибору професії, що припадає на старший шкільний вік (рання юність), на якому виникають і зміцнюються більш-менш реалістичні й адекватні професійні наміри, людина стає на шлях набуття обраної професії (початок трудової діяльності, самоосвіта, навчання в середньому професійному навчальному закладі);
- професійне навчання як активне освоєння обраної професії й одночасно своєрідна перевірка правильності зробленого професійного вибору;
- професійну адаптацію, що характеризується формуванням індивідуального стилю діяльності і включенням у систему виробничих і соціальних відносин;
- самореалізацію в праці, пов'язану з виконанням (чи невиконанням) тих очікувань, що були спрямовані на виробничу працю.

Важливість володіння ІМ як засобом іншомовної професійної комунікації у полікультурному та багатомовному професійному освітньому просторі зумовлена насамперед тим, що мовній особистості учителя/викладача ІМ як комуніканта властива потенційна здатність до реалізації обміну професійною інформацією відповідною ІМ в усній і письмовій формах, до пошуку, накопичення й розширення обсягу професійно значущих знань у процесі природного спілкування з носіями мови. У тому числі, шляхом застосування електронної пошти та Інтернет ресурсів. Прослідковується різниця між навчанням студентів,для яких іноземна мова є профільним предметом,і для яких це лише додаткова дисципліна. В наш час знання іноземної мови є необхідною умовою працевлаштування майже у всіх сферах зайнятості. Тому необхідно прагнути довести рівень володіння іноземною мовою на один рівень як у студентів-мовників, так і у студентів інших спеціальностей.

Отже, до оптимізації навчального процесу можна підходити з різних позицій: вдосконалення методів навчання, розробки нових принципів побудови навчальних програм і підручників, вдосконалення роботи деканатів, створення психологічної служби у ВНЗ, індивідуалізації процесу навчання та виховання за умови більш повного врахування індивідуальних особливостей студентів тощо. У всіх цих підходах центральна ланка – особистість студента. Знання психологічних особливостей особистості студента, здібностей, загального інтелектуального розвитку, інтересів, мотивів, рис характеру, темпераменту, працездатності, самосвідомості тощо дозволяє вишукувати реальні можливості їх врахування в умовах сучасного масового навчання у вищих навчальних закладах.

Література

1. Бабанский Ю. Интенсификация процесса обучения / Ю.Бабанский. – М: Знание, 1987. – 78 с.
2. Голуб Т.П. Інтенсифікація навчання англійської мови студентів немовних спеціальностей. [Електронний ресурс] Режим доступу: http://interconf.fl.kpi.ua/node/1254
3. Довженко І. В., Викладання англійської мови як іноземної. Автореферат. Кандидат педагогічних наук, доцент кафедри сучасних європейських мов, КНТЕУ
4. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. укр. вид. С.Ю.Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003.– 273 с.

5. Зєня Л.Я. Урахування особистісних характеристик студентів у процесі їх профільної підготовки у мовному вищому навчальному закладі/ Л.Я. Зєня// Іноземні мови. – 2004. – №4. – С. 29_33.

6. Оніщук І. І. Особливості навчання іноземної мови студентів гуманітарних спеціальностей у вищих навчальних закладах України / І. І. Оніщук. – Вінниця : ВДПУ. – 16 с.

7. Удовенко І. В. Використання ігрових ситуацій під час вивчення англійської мови на немовних факультетах ВНЗ / І. В. Удовенко, А. В. Котова // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. Наукові дослідження. Досвід. Пошуки. - 2013. - Вип. 23. - С. 102-108. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vmvn_2013_23_15

8. Шендерук О. Б. Пермінова В. А. Використання методу кейс-стаді під час викладання іноземних мов. [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.rusnauka.com/23_SND_2008/Philologia/26584.doc.htm